

II.

Slika.

Tik „Grand hotela Pupp“ v Karlovih varih je velik umetniški salon. Na ogled in na prodaj so razstavljene slike raznih mojstrov in različne vrednosti in vsakojakih šol in žanrov — večina pa jih je iz moderne šole.

Bilo je nekega popoldne, ko sem si ogledoval umotvore. Menim, da se v takih salonih godi vsem enako, vsaj vsem onim, ki sami sicer niso slikarji in strokovnjaki, a imajo vendar nekaj čuta za umetnost in lepoto: nekatere slike ogledaš kratko ter greš ravnodušen in mrzel dalje, druge pa se ti dojmijo duše s čudovito silo. Ne da bi bile morda te vsakokrat največji umotvori, a slikane so kakor nalašč za te. Kakor bi umetnik posegel v tvojo dušo ter iz tvojih misli in čustev, želja in hrepenenja s svojo ustvarjajočo močjo vdihnil platnu kak velik in krasen moment. Zazdi se ti, kakor bi umotvor bil izliv tvoje lastne duše, odsev tvojega notranjega in skrivnega žitja, del tvojega bistva.

In stojiš in gledaš — in vendar slika za druge morda nima posebnega čara, niti morda ni posebno velikega pomena kot umotvor — a tebi je tako blizu, tako umevna in tako draga.

Od vseh strani jo ogleduješ, študiraš odseve luči in barv in dozdeva se ti, da se vsaka izprememba v izrazu slike dotakne neke nove strune tvoje duše ter izvablja iz nje tem niansam prikladne zvoke in odmeve . . .

Posestnik salona me je opozoril na razne umotvore.
„Gospod, nemara Vam ugaja ta!“

Slika, ki mi jo je pokazal, je bila precej velika. — V samotni celici sedi mlad menih. Na mizi brli luč, in tik svetilnice leži odprt častitljiv foliant. A mladega moža je premagala utrujenost. Glavo si naslanja z roko in spi in sanja.

Skozi odprto okno se vidi v lunojasno poletno noč — nemara je kresna noč. Krasna, s srebrno mesečino preplavljena krajina. Sredi krajine stoji visoka postava nežne mladenke. Stasito telo ovija dolga bela obleka, in po obleki valovijo daleč doli do kolen mehki kostanjjevi lasje.

Oči vpira v okno tihe celice in v velikem hrepenenju iztega roke proti samostanu . . . Menih pa dremlje, spi, sanja . . . .

„Ali Vam ugaja?“

„Nemara . . . A ljubša mi je ta.“

„Da, lepa . . . Izvolite — tako — da ne lije vsa luč na njo.“

„Hvala!“ —

Da, to je bila prava pozicija. Senca je morala padati na sliko, vsaj deloma.

Tudi ta je bila precej velika. A dočim je prejšnja vplivala po živahnosti boj, je bila ta primeroma prav enostavna, malone zabrisana, rjavo v rjavem:

Sujet slike se na prvi pogled dozdeva nekoliko nejasen: sredi je nekak drevored, a pust in zanemarjen; le nekaj dreves samotari v pustih ravani, a še ta so večinoma gola. Jesen je; listje se že močno rumeni, že odpada in raztreseno leži tja po rjavkasti travi. Vobče plava nad vso krajino jesen — a jesen težka, krmežljava in žalobna. Če stojiš dalj časa pred sliko, čutiš, da ti bolna melanholija te zapuščene ravni lega na srce in na dušo, kakor bi bila njena globoka bol nalezljiva.

Med napol golim drevjem stoji klop. Tudi ta klop že mora biti vrlo stara. Brezdvomno je nekđaj bila bela ali prijetno siva, a zdaj je pepelnato umazana. Naslonjalo se že nagiba nazaj, in nevarnost je, da se odkruši brž ko začuti kako težo.

Ob tej klopi stoji mož. Sodil bi, da je to mož srednjih let. A ko ga človek premotri pozneje, se zazdi,

da mu je hrbet že upognjen. Ali pa se je nemara skrivil le pod trenutno boljo? Obraz možev ni neprijen, a izmučen je in upadel. Ali ga je izmučilo naporno delo, ali so ga izpile strasti in ga izsesalo uživanje?

Krog usten se mu vidi globoke in bolne zareze. Še sedaj se pozna, da so morale te ustne nekdam biti krasne, in poteze ob njih so jih delale še prijetnejše. A sedaj trepeta na njih le neka nerazjasniva bol. Ista bol in še nekak zagoneten izraz je razlit po vsem obrazu.

Vsa čustva tega samotnega neznanca pa se koncentrirajo v očeh. A tudi o izrazu oči bi se dalo težko določiti, kaj da odseva: ali vroče hrepenenje ali bolesten kes ali globoko razočarenje, ali nemara vsakega nekaj.

In kam zro te oči? Pri površnem pogledu na sliko se zazdi, da zro naravnost v ogledovavca. A ko pogledaš sliko bliže in natančneje, spoznaš, da si se motil.

Kam torej zro — na levo ali na desno?

Vsa krajina na levi je pusta in mrkla. Po slabi, kolikor se more razločiti blatni cesti stopa ženska. Na prvi pogled se vidi, da je postarna, že nekoliko sključena. Prsi so ji že upadle. Obleka ji ohlapno odeva suhe ude. Z levico si privija velik in obnošen robec, ki ji zanemarjeno visi na ozkih ramah. V desnici pa drži šopek cvetic; a cvetje se že ospeva in tuintam leži na cestnem blatu nekaj listov.

Obraz obrača nekoliko strani. Star je in suh in neprijetno trd. Iz oči pa seva neprikrita lokavost in nekaj kakor škodoželjnost ali veselje nad nečim zlim . . .

In vsepovsodi krog nje in nad njo visi zaspana in mrkla jesen . . .

Tam na desni — daleč tam že popolnoma v ozadju — pa jasno sije sonce. Vsa krajina je tam drugačna. Kakor bi dihala tam topla pomlad in življenje, veselje in brezskrbnost. Iz vseh boj kipi nalezljiva razkošnost.

In tamkaj čisto v ozadju, ob robu, stopajo neke bele postave, zračne in prelestne. Oko jih vidi le še nerazločno, a to vidi, da so te odhajajoče postave mlade in kipeče življenja in da po cvetni stezi tam v nejasni daljavi spejo svojo pot v radostni brezskrbnosti in v bahantičnem veselju . . .

Sredi slike pa stoji v samotni krajini oni zapuščeni mož ter vpira svoje žalostne poglede nekam v daljavo — a ne moreš jasno razločiti, ali zre v megleno levo stran, ali pa mu plove oko na daljno pomladno krajino na desni . . .

Dolgo sem stal pred sliko, motreč jo z nenavadnim zanimanjem. Bilo mi je, kakor da bi kje že videl nekaj enakega, kakor bi kdaj sam zamislil kaj sličnega, ali sam doživel že kaj takega. In vendar mi ni bilo povsem jasno, kaj da je slikar hotel izraziti z umotvorom.

Ko sem zapustil salon, sem vzel v spominu kopijo slike s seboj.

Šlo je že na večer, in po ulicah in po potih ob Tepli je plulo glasno življenje. Pisana družba: raznoliki narodi, raznozvočno govorjenje. In kaki obrazi! — A danes me vse to ni prav zanimalo. Krenem v gozd. Visoko nad mestom si poiščem samotno klopico.

Bil je tih in miren večer. Od spodaj je drhtel do mene le nejasen odmev glasnega in veselega življenja. Bilo je, kakor bi mesto že dremalo in polutiho dihalo.

Odprl sem katalog ter poiskal številko slike. V salonu je nalašč nisem hotel pogledati:

Št. 18 „Življenje“.

„Življenje? — Da — dozdevalo se mi je . . .“

Seznam odložim ter se zamislim — — — — —

„Evohe! — Življenje je naše, naša je mladost. In mi jo uživamo. Mi hočemo biti srečni, mi trgamo cvetice, dokler cvetejo, pijemo sladkost življenja, dokler se še kaj blešči v kristalnih kozarcih . . . Da, življenje je lepo, in krasna je mladost — in mi se radujemo mladosti in uživamo življenje . . . Evohe!“

Šampanjec se je penil v steklenicah, in vitki kozarci so žvenketali. In deve, krasne in bohotne kakor odaliske, so se smejale s srebrnimi glasovi. In oči so kresale iskre, in roke so se iztegale ter se ovijale tankih pasov, in grudi so se naslanjale grudim, in usta so iskala ust, da se strnejo v vroče poljube.

„Evohe! — V žilah naših plove vroča kri, v naših srcih kipi veselje, in duše naše hrepenijo po ljubezni . . . Evohe!“

„Evohe! — Uživajmo jo! Vdajmo se ji z vsemi močmi, z vsemi čuti. Opijaniti se hočemo z njo . . . Evohe!“

In smeh odalisk in mladih mož je zvenel razkošneje, in govorica njihova je postajala smelejša in smelejša. Roka se je tesneje oklepala roke, prsi so se dvigale hitreje in burneje, telo se je privijalo tesneje telesu — opijaniti so se hoteli v veselju mladosti, do dna so kani izprazniti razkošja sladko kupo.

„Evohe!“

Sicer čemu tudi ne? — Kroginkrog njih pomlad, solnce, sreča, veselje, vsepovsodi mladost. In kdo je naj ne uživa? — Evohe! — —

Tudi on je užival življenje kakor drugi v njegovih letih in njegovih odnošajih. Brezskrbno je drevel z veliko množico po pisani stezi svoje mladosti. Kamorkoli je obrnil oko, vsepovsodi je videl le solnce, le toploto, pomlad in cvetje. Bogat je bil in treba mu je bilo le iztegniti roko, in vse je bilo njegovo — pomlad in cvetje in veselje in sreča.

Tukaj je štel prijateljev in drugov svoje sreče. S komur se je sestal na življenja poti, mu je rad postal prijatelj, če je uvidel, da je istega mišljenja z njim, da se istotako veseli mladosti, da z istim ognjem hrepeni po sreči in užitku.

In dolge noči so jim bile dan, in pri penečih čašah in ob odaliskah z vročimi očmi in mehкими ustmi jim je prijetno potekal čas mladosti. Zanj in za prijatelje in prijateljice čas vobče ni imel ne vrednosti, ne pomena — pač, imel ga je vtoliko, da nikdar niso čakali šele prihodnje ure, ako jim je že ta nudila užitka . . .

Pijanost je bila njegova mladost, bahantičen ples, fantastičen sen . . . Nekoč pa se je zdramil; a ta dan ni bil dan vstajenja, ne, to je bil zanj čas obupa. Dolgo ni mogel umevati, a navsezadnje je vendar moral spoznati in pripoznati trpko resnico: pomlad, ki jo je dosedaj videl vsepovsodi krog sebe, je bila le navidezna, umetniško uprizorjena.

Njegovo ime, njegov denar jo je pričaral na pozorišče.

A sedaj je denar skopnel. Častljivo in spoštovano ime njegovih pradedov in dedov so prijatelji zlorabljali za umazane špekulacije in omadeževali so ga.

A sedaj se mu odtegujejo. Ne vabijo ga več v svoje kroge in na ulici se ga izogibajo, ali pa ga prezirajo, kakor bi ga še ne poznali ne.

Nihče ga ne vabi več: „Pojdi z nami k vinu in devam, da se veselimo . . . Evohe!“ —

Od vse prejšnje radosti mu je ostal le spomin. A tudi ta mu sedaj ni prijeten: čaša je izpita, in na dnu je našel grenčico.

In navrh se mu zbuja v duši še često hrepenenje po odbegli krasoti. Srce mu poželi nazaj prošlih dni bučnega veselja in onih toplih prelestnih noči — a za njegovo hrepenenje se nihče ne zmeni, in nihče mu ne poreče več: „Uživaj z nami prijatelj . . . Evohe!“

Da, to ni bil zanj dan, ko se je prebudil. In tega je bil kriv sam, ker si ni vedel sam prižgati tega dneva. In tako je iz opojnega sna padel v megleni mrak. In vedel ni, kam naj stopi, ob kaj naj nasloni roko, kam položi bolno glavo . . .

Kmalu je prišlo pomanjkanje. Kar mu je ostalo izza prejšnjih dni, je poprodal in zastavil. In tako je bilo treba iskati dela, da se preživi. A dela ni bil vajen. A vendar, jesti je treba — in za nizko plačo je prepisoval akte. Kruh, ki si ga je služil, je bil pičel. In ne vajen ga, ga je služil in užival z vzdihom in solzami.

Stanoval je v podstrešjih, v hladnih zračnih sobah. Pri razpokah mu je silil veter v sobico, da je za meglenih jesenskih in ledenih zimskih dni drgetal od mraza in gladu.

Tako so mu potekala leta v skrbeh in pehanju za vsakdanji kruh in v pomanjkanju. Svetu, ki ga je izrabil ter ga nehvaležno vrgel strani, se je odtegnil. Ljudem se je odtujil . . .

In tako sam zapuščen stopa po življenja samotni poti. Nihče ga ne ljubi, nihče se ne meni zanj, nihče ne skrbi zanj. Vse samotno, vse pusto krog njega . . . in čim starejši postaja, čimbolj mu skrbi belijo lasje, čimbolj mu borba za košček vsakdanjega kruha pripogiba glavo

in krivi hrbet, tem samotnejša, tem pustejša je njegovega življenja pot.

A včasih mu zastane korak na tej žalostni poti. In tedaj mu oko splava nazaj v pretekle dni. In spet zre solnčno pomlad, cvetje, veselje, radost, razkošje. Zazdi se mu, da se v tankih kozarcih peni šampanjec, in da čaše zvene, vmes pa se glasi smeh odalisk in hrepeneča govorica prijateljev; in oči krešejo iskre, roke se iztegajo in ovijajo tankih pasov, in prsi se nagibajo prsim, in usta iščejo ust — razkošno veselje slavi svoje slavje. Evohe! — Pomlad, mladost, veselje, sreča, razkošnost... evohe!...

A za nekaj hipov se prestrašen zdrzne. Čez obraz se mu razlije mračen izraz velikega razočaranja, glava mu kloni na upadle prsi — prelestne prikazni pa izginjajo v nedogledni daljavi.

Osamljen in zapuščen stoji na življenja stezi — v žalostni pustni krajini. Krog njega le otožnost in jesen. In tam pred njim stopa po razorani, blatni stezi njegova znanka in družica, beda, skrb in starost...

In revni mož krivi svoj hrbet kakor pod težko pezo. V nekako prestrašenih očeh pa mu plamti veliko razočaranje, pomešano z neodoljivim, a brezupnim hrepenenjem po odbeglih dneh in z velikim strahom pred prihodnjimi.

In čez hip se mož nemara zgrudi na trhlo klop, in iz obupane duše mu zaori velik bolesten vzklik in iz oči se mu vlijo pekoče solze — a vsa njegova bol ne prikliče nazaj odbeglih solčnih dni, in vsa njegova groza pred mrzko prihodnostjo te ne odvrne in ne predrugači.

„Življenje...“

